

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Sect. III. De Potentijs externis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

materiam adeo perfectam, ut elevata possit videre Deum; neque enim adeo excedit impenetrabilitatem, ut id teneatur dicere, nihil impenetrabile posse videre Deum, secus penetrabile. Adde, si id tibi durum videtur, posse responderi, imperfectionem materialitatis, licet non ob sit cognitioni alicuius obiecti spiritualis, obesse tamen cognitioni de summo obiecto spirituali, quale esset Deus, eo quod nobilissimum saltem obiectum petir, ne potentia habeat imperfectionem materialitatis. Ego magis inclinor ad putandum, non repugnare.

Ecce quæ pro communi sententiâ afferuntur, quæ satis levia sunt: unde probabilius censeo cum aliquibus, non repugnare potentiam materialem cognoscitivam rei spiritualis, quia, ut dixi, tota imperfectio materialitatis ad impenetrabilitatem per se reducitur: impenetrabilitas autem non adeo magnam includit imperfectionem, ut propterea nulli rei impenetrabili possit ea virtus cognoscendi obiecta spiritualia concedi, præsertim cum, iuxta supra dicta, non requiratur, potentiam & obiectum esse in eodem ordine.

SECTIO III.

De Potentijs externis.

³⁰ **E**as esse numero quinque, visum, auditum, olfactum, gustum, & tactum, experientia docet, sed non omnes in quolibet animali reperi etiam videmus, talpe enim visu carent, alijs deest olfactus, quod in propriam eorum naturam reducendum est. De his quinque sensibus, & eorum obiectis, eruditè, eleganter & copiosè agunt Conimbricenses lib. 2. de Animâ à cap. 7. ad finem vsque libri. Nos in hac Sectione breuiter aliquas difficultates communes omnibus, & proprias singulorum expediemus.

SUBSECTIO PRIMA.

Quedam omnibus communia expediuntur.

³¹ **D**IFFICULTAS prima sit, utrum in sensibus detur error. Huic respondeo, sicut dixi in Logica Disputatione xiv. de Veritate, in simplici apprehensione dari aliquem errorem, quando res per illam apprehenditur aliter ac est: ita in præsentia respondeo, in sensibus dari aliquando errorem, ut v.g. quando apprehenditur obiectum in eo loco ubi non est, ut contingit in speculo; item quando apprehenditur lux ac si esset color, ut in Iride. Quod si hunc nolueris dicere errorem, quia non affirmat, quæstio erit de voce. Hoc certum, per illum actum apprehendi aliter rem ac est, est enim apprehensio complexa uniens cum obiecto ubi rationem, quam in se non habet, hoc ego dico errorem, tu illud voca ut volueris.

³² **S**ecunda difficultas est, utrum sensus ita pendeat ab obiecti præsentia, ut nec de potentia absolutâ possint rem absentem percipere. Hac difficultas est duplex; Prima, utrum visus v.g. possit colorem apprehendere, quin alicubi illum apprehendat, sed solum abstractè. In hoc sensu probabilior censeo negatiuam partem: ratio est, quia horum sensuum notitia est ex se intuitiua; sed ad notitiam intuitiuam requiritur appre-

hendere rem v. præsentem, ergo sensus non potest rem v. abstractam à præsentia cognoscere. Confirmatur, sensus non possunt discurrere, ergo nec cognoscere abstractiue. Parer consequentia, quia tam alienus est à modo tendendi sensuum actus abstractiuius quam discurrere. Tandem, quia non facile percipitur, quomodo visus videat colorem, & non cum alicubi videat. Dixi, *probabilis*, quia posset aliquis dicere, id naturaliter conuenire sensibus, diuinitus autem aliter posse, quia non ostenditur repugnantia.

Secundus sensus difficultatis est, utrum possit Deus de potentia absolutâ, deficiente albedine, eius species conseruare, & utrum tunc possit visus albedinem videre. Hac difficultas enodanda est supra, dum egimus de speciebus soni; ibi enim ostendi, species soni durare illo transacto, etiam additionem fieri transacto sono: ex quo inferitur, nullam esse repugnantiam in eo, quod de potentia absolutâ possint species conseruari in absentia obiecti, & sine illo fieri sensatio, quandoquidem ita in sono de facto naturaliter contingit. Ratio à priori est, quia Deus potest supplere defectum cuiuscumque causæ creatæ in ordine ad terminum productum, licet non in ordine ad actiones, hæ enim sunt modi essentialiter ab agente, à quo semel oriuntur, dependentes. Atqui species & cognitio non sunt actiones, sed qualitates per actionem productæ (de quo inferius) ergo poterit Deus supplere præsentiam obiecti ad producendam speciem, imò & supplere speciem in ordine ad producendam cognitionem, ergo sine obiecto, imò & sine specie poterit de potentia absolutâ fieri cognitio extrema sensus, præcipue cum obiectum non requiratur ad terminandam cognitionem, iuxta supra dicta. Adde, etiam si cognitio esset actio producta ab obiecto, vel à specie, adhuc posset Deus in absentia obiecti producere cognitionem, non quidem illam quæ esset actio obiecti, sed aliam quæ solum esset actio Dei & potentie, quæque esset diuersæ speciei ab alterâ cognitione essentialiter pendente à specie impressâ, & obiecto.

Dices: Illa cognitio non esset intuitiua, quia non est intuitio rei existentis, ergo repugnat sensui. Parer ex te supra docente, sensui repugnare cognitionem abstractiuam. Respondeo facile, visionem intuitiuam duo dicere, & quod per ipsam visionem apprehendatur obiectum ut præsens, & hoc est intrinsecum cognitioni, & omni externæ sensationi essentiali, iuxta supra dicta, quia est proprius modus cognoscendi sensus: aliud extrinsecum dicit cognitio intuitiua, scilicet existentiam ipsam obiecti, sicut propositio vera dicit affirmationem obiecti, quod est illi intrinsecum, & ipsam existentiam obiecti illi extrinsecum. Et sicut propositioni non potest deesse ratio affirmationis, potest tamen deesse ipsa existentia obiecti; ita cognitioni sensus non potest deesse, iuxta dicta supra, hoc quod est apprehendere obiectum ut præsens, potest tamen deesse hoc quod est ipsum obiectum esse præsens; quo casu non esset intuitiua adæquate, imò nec omnino vera, ut supra dixi, quia apprehendit obiectum aliter ac est, apprehendit enim illud ut præsens, cum tamen verè non sit præsens. Quomodo autem tunc ea visio vceanda sit, quæstio est de puro nomine, de quâ non sum sollicitus. Vbi obliuiscor

obserua inconsequentiam eorum, qui dicunt, propositioni vere esse essentiali veritatem, seu actuali existentiam obiecti; hic autem dicunt, 36 eandem sensationem externam posse transire de verâ in falsam, seu, ne vim in nomine faciamus, illi esse essentiali representare quod obiectum existat, non verò esse essentiali ipsum obiectum existere (quod eodem modo videtur dicendum de propositione) & consequenter, non esse illi essentiali veritatem actuali.

Sed obijcies: Potest dari apprehensio intuitiva obiecti non existentis, ergo etiam Deus poterit habere hanc intuitionem rei non existentis. Nego sequelam, quia cognitio Dei intuitiva, est indicativa; repugnat autem Deo, aliquid affirmare de obiecto, quod verè non habet, sensui autem non repugnat hic error, iuxta proximè dicta.

Tertia difficultas est, utrūq; actus horum sensuum non solum in brutis sed etiam in homine materiales sint. Ratio dubitandi est, quia, cum in homine detur animus spiritualis, in quo necessàriò debeant recipi prædicti actus, iuxta dicta suprà, dum egimus de potentijs, nec videatur necessarium, eos actus recipi etiam in materiâ, non videtur necessarium eos dicere materiales.

37 Supponunt communiter omnes, eos esse materiales, illi etiam subscribo; & ratio est, quia in eiusmodi actibus conuenit homo cum brutis, sunt enim cum eisdem speciebus materialibus in potentijs omnino similibus; organizatio enim oculi, in quo fit visio, humor illius idem est in homine ac in equo, & idem de gustu, tactu, & de alijs sensibus: item eodem modo impediuntur potentie hominis ab his actibus, sicut potentie brutorum: quibus efficaciter ostenditur, eos actus hominis esse dependentes à materiâ, sicut actus bruti, & consequenter esse materiales. Et ratio à priori est, quia homo est animal, licet rationale, unde est principium sensitiuū & materiale, sicut alia animalia; est etiam spirituale & intellectiuium, quo ab illis differt. Quando autem intellectus non potest suas operationes exercere rectè, in reliquis actibus vix distinguitur à belluâ, ut in homine omnino insensato cerni facillè potest; habet ergo homo operationes materiales communes belluis, habet & spirituales proprias quibus ab illis distinguitur. Explicatis his quæ communia sunt quinque sensibus, de eis in particulari agamus oportet.

SUBSECTIO SECUNDA.

De Visu.

PRIMUM obtinet locum, ut omnium perfectissimus, visus, cuius obiectum est lux & color, quæ sunt duæ qualitates inter materiales nobilissimæ, exceptis actibus intentionalibus. Requirit color, ut emitat species sui, esse illuminatum, non tamen est necessarium ut totus aer vsque ad potentiam visuiam illuminatus sit, ut patet experientia, quâ videmus ex obscurissimis locis lucem distantem, imò ex profundissimis puteis referunt nonnulli etiam in meridianâ luce stellas conspici.

39 Contra hanc conclusionem stant Conimbricenses, qui mouentur: nam si obiectum, ut pro-

ducatur speciem, requirit lucem, ergo & vna species, ut producat aliam per aërem, requirit lucem: Nostro argumento respondent, in illis casibus etiam produci lucem per totum aërem vsque ad potentiam, licet exiguam. Sed hinc eos redarguo: ea lux exigua non sufficit, ut obiectum ibi existens possit producere species, & tamen sufficit, ut species veniens ab obiecto distanti illuminato, possit aliam speciem producere, & fortè intensiorem quàm si medium fuisset illuminatum, ergo non petit idem vna species, ut producat aliam; quod requirit obiectum ut producat primam speciem. Quo corrupto totum argumentum Conimbricensiū, desumptum ex eo, quòd idem petit vna species, ut producat aliam, quod obiectum, ut producat primam. Contra Secundo, 40 quia, quando ex obscurissimo cubiculo nocturno tempore videtur lux in monte ad quatuor sexve leucas aut fortè duodecim distans, non potest probabiliter affirmari, per totum illud spatium vsque ad cubiculum productam fuisse lucem, experimur enim, ibi tunc alios homines nobis proximis, nec parietes ipsos vllâ vi percipi posse, ergo quia ibi non est vlla lux, ergo non requiritur lux in potentia, ut possit obiectum videri, sufficit enim, eam esse in obiecto. Quæ autem huius sit à priori ratio, non potest à nobis definiri; reuocandum ergo est in propriam obiecti & speciei naturam.

Dubitatur in præsentem Primò, utrū color sit obiectum formale visus, an materiale. Respondeo, esse formale, quia color in seipso immediatè terminat visionem, non autem in luce prius visâ; est ergo obiectum formale, quia verò pendet à luce ut videatur, dici solet obiectum materiale; lux autem, quæ non pendet à colore, formale. Aduerte tamen hic, lucem solum videri quando 41 terminatur corpore aliquomodo opaco, ut experientia constat, vel quando habet aliquid quod de colore, ut radij solares & ignis de flauedine.

Dubitatur Secundo, utrū color distinguatur à luce. Quidam negant, quia deficiente luce deficit color, ergo non distinguuntur. Sed facillè impugnantur hi Auctores Primò, quia cum lux & radij solares illuminantes diuersa obiecta, sint in se idem, si colores eorum obiectorum non essent ab his radijs distincti, etiam essent in omnibus subiectis iidem colores, quod repugnat manifestæ experientie.

Secundo reiciuntur, quia si color, albedo v. g. papyri, non distingueretur à luce, esset impossibile, ut cum quacumque luce semper appareret albedo. Confirmatur à contrario, quia color Iridis non est distinctus à luce, sed est ipsa lux Solis secundum diuersum aspectum, ideo non est fixus & permanens, sed versatilis, ut patet etiam in columbæ collo, item & in triangulari crystallo, vulgò *utrum Philosophicum*; ergo colores, qui 42 semper fixi & stabiles sunt, sunt veri colores & à luce distincti, licet pendeant ab illâ, ut videntur. quare nego argumento aduersariorum luce deficiente colores deficere; solum enim deficiunt species quibus videntur. Consule Conimbricenses suprà quæst. 2.

Organum visus est humor quidam crystallinus, in quo, quia ob perspicuitatem & locum, quem habet in medio aliorum humorum, aptissimus est, fit visio, ideoque lasso eo humore visus

43 fus lăditur statim. De his & similibus quæstionibus, quæ plus voluptatis quàm vilitatis habent, rectè Conimbricenses suprà, & in Problematis quæ sunt ad finem Tomi de Animâ. Non possum autem non hic obseruare, rationem illam communem, scilicet ideò pupillam esse crystallinam, ne si haberet in se aliquem colorem; omnia obiecta reputaret habere eum colorem; hanc inquam rationem esse absolūtè malam: nam tactus etiam si calidus sit, manus v. g. non propterea, si tangat rem frigidam, eam reputat calidam; nec quia sit dura, si tangat rem mollem, eam reputat duram; ergo ea ratio in visu non est formalis. Melius ergo posset dici, ideò non habere colorem, quia omnis color habet opacitatem, & consequenter impediret, ne species aliæ, quæ non transeunt nisi per corpora diaphana, intrarent pupillam.

SUBSECTIO TERTIA.

De Auditû.

44 POST visum sequitur auditus: eius obiectum est sonus, resultans ex compressione aëris ob corporum collisionem; medium, per quod sonus emittit species sui, non est solus aër, sed etiam alia corpora densa, iuxta dicta suprà Disputatione i v. dum egî de speciebus soni. Huius sensus organum continetur intra aures, communiterque docetur, esse materiam quandam adeò subtili, ut licet animata sit (alioquin in eâ non posset fieri auditio) aër dicatur non propriè, sed metaphoricè & translatiue. De hoc organo nihil nisi ex anatomia dicere possumus. Videantur Conimbricenses suprà. Circa aquam putant nonnulli recentiores, eam esse incapacem non solum soni, sed & specierum à sono productarum, ita, ut cum primum species soni veniunt ad aquam, statim pereant. Hanc probant ratione à priori, quia ob defectum duritiæ non potest eas recipere; quod enim corpora sunt duriora, eò melius refringunt sonos. Hæc ratio nullius est momenti, nam aër, qui est multò minùs durus quàm aqua, non solum est capax specierum soni, sed est insentientiâ horum, vnicum subiectum, in quo primo producitur sonus. Secundo mouentur, quia si homo caput intra aquam ponat, nihil audit, ergo signum est aquam non esse capacem specierum. Hoc argumentum non vrget: nam posito quod non audiat, tunc potest quis id non in defectum specierum, sed quia aqua intrans vsque ad locum vbi sit sensatio, suâ vel frigiditate vel applicatione impedit potentiam à sensatione, quasi inde pellendo spiritus necessarios ad sentiendum; vel, quod probabilius est, & expertus sum imponendoynam aures aquæ, quia eo ipso fit intra aures quidam quasi strepitus, quem aliquando homo solet sentire quando nihil audit, illud enim internum murmur prorsus impedit auditionem; imò & hos teneri reddere hanc solutionem, paulò post ex ipsiusmet ostendam.

Contrarium ergo omnino puto verum, scilicet, aquam posse recipere species soni, quod probatur multis experienciis. Primo, quia aliquando in fluminibus percipitur sonus, quem aqua interius pellendo aliquos lapillos excitare solet, ergo species soni possunt excipi in aquâ. Huic

experientiæ respondent aduersarij, tunc per poros aquæ, vbi est aër, prodire foras eas species. Mirandi sunt hi Auctores cum istis poris, quando ad rarefactionem in aquâ calidâ, vbi tam manifestè ipsis etiam oculis videntur (ut alibi ostendi) nos eis vimur, exclamant, eos poros esse planè Chimaricos, & vix eorum Auctores non anathematizant. Iam autem eos in eâ aquâ, ut fugiant difficultatem, sine necessitate adstruunt, eos autem quoad punctum præsens facillè reicio. Nam licet sæpè in corporibus inueniantur tales pori, & in eâ aquâ sint (hoc his Auctoribus concedo) non tamen facillè ita occurrunt, ut tales pori contigui per totum corpus, in quo sunt versus partem interiorem, sed post duos aut tres sequitur pars alia solida. Iam ergo hoc supposito, sic arguuntur: Si ex illâ profunditate interiori ad superficiem superficiem aquæ non sit aliquis ordo pororum contiguatorum (quod, ut dixi, vix probabiliter potest affirmari) repugnat, venire species illas sursum, nisi excipiantur seu penetrantur cum aliquâ parte aquæ; ergo dicendum est, eas ibi recipi, & aquam non esse omnino incapacem earum specierum. Idem Secundo clarius ostendo, quia si isti in eâ aquâ solum in fundo parum motû admittunt intrare aërem, vel poros istos, quomodo etiam illos non admittunt, quando homo in aquam immergit caput, ut saltem per illos possit homo audire sonum? Numquid est aqua magis densa, quia homo immergat caput, quàm quando suo naturali cursu fluit torrens? Hinc videbis, quod suprà notavi, hos Auctores ratione & consequentiâ desertis, ponere & negare istos poros, solum quando, ut hic & nunc euadant vim argumenti, eis videntur necessarij.

Tertiò tandem ostendo, eam solutionem hic non posse applicari: nam certissimum est, quando fluuius est congelatus totus in superiori parte, & quando non sunt pori ad quos hi fugiant (nam ea glacies vix villos habet) etiam tunc sentiri, si applicetur auris, aquæ fluxum, nisi glacies sit valde crassa. vnde de vulpe narratur, non priùs supra glaciem incedere, quàm applicatis auribus non sentiat strepitum. Et quidquid sit de vulpe, ab hominibus certum est audiri talem cursum aquæ; per quos ergo poros glaciei transit ille sonus, si glacies nullos habet? ergo dicendum, posse in aquâ recipi species soni.

Secunda experientia, quæ probatur, aquam posse recipere species soni, est, quia pisces audiunt voces hominum, strepitus tormentorum, vnde experientiâ traditur comprobatur, fugari pisces à loco, vbi frequenter tormenta magna exploduntur. Huic respondent aduersarij, ideò fugari pisces, quia vident ignem vel fumum, vel quia terra tremat. Sed in hac solutione valde diuinant, Primo, quia fumus non potest magis fugare aut terrere pisces, quàm obscuritas noctis, aut nubes aliqua densa: ignis autem non tam procul exit extra tormentum ut à piscibus videri possit. Quod de terræ motu additur, magis est improbabile; tum quia fluctus maris non magis agitantur explosione tormentorum, quàm vi ventis non fugantur pisces, ergo multò minùs fugabuntur agitatione fluuium à tormentis, quæ est planè imperceptibilis; ergo id reducendum

dum est in auditum ictus tormen-
etiam terret animosos homines; audiunt ergo
piscēs. Melius potuissent hic respondere, per il-
los poros; & miror quod hic eorum fuerint obli-
ti. Ergo aqua est capax specierum soni.

Addiderim, mihi esse probabile valde, non
solum species soni posse recipi, sed & primò for-
mari sonum ipsam in aqua. Moueor eà expe-
rientiā aqua in fundo, quia in aliquibus torren-
tibus, & infra glaciem fit sonus. Nec est proba-
bile, tantum esse ibi aeris, ut in illo possit for-
mari sonus, & non potius in aqua: nec video cur
sonus non possit nisi in solo aere formari, & non
etiam in aliis corporibus. quando enim frangi-
tur vas, aut aliud corpus durum, excitat
magnum strepitum, & vix est explicabile, quo-
modo tunc aer comprimitur aut collidatur, ut
ex eā collisione solum refulet sonus. Ergo dicen-
dum est, immediatè ex illā collisione in ipsis cor-
poribus posse produci. Et certè in aqua, quæ si-
milior est aeri, sine dubio poterit. Sonum non
percipi à longè eo instanti quo fit, sæpè suprà di-
xi & ostendi: nunc aduerto, nonnullos id ne-
gantes, huic experientia de auditione tardā à
longè respondere, tunc fieri sonum, cum primò
auditur; sed quia per motum localem produci-
tur, qui motus non fit in instanti, audiri tardiùs.
Hæc solutio parum valet: nam qui sunt vicini-
res, audierunt citiùs sonum, ergo iam fuit pro-
ductus, antequam audiretur à distantioribus. Nec
potest etiam dici, produci secundum sonum à
primo. Si enim id ita esset, illi qui sunt vicini,
audirent secundum sonum, quod est contra ex-
perientiam. Deinde, ipsimet Auctores, contra
quos hic arguo, fatentur, sonum à sono non pro-
duci, sed sonum à repercussione, & à sono spe-
cies. Tandem, si sonus illum secundum sonum
produceret, cum non in instanti id faceret, sed
post morulam aliquam, rediret eadem difficultas
quæ de speciebus, cur scilicet in instanti non pro-
ducantur, cum careant contrario, de quo satis
fusè egi suprà, ubi hæc omnia explicui.

SYBSECTIO QVARTA.

De Olfactu.

TERTIUM locum obtinet olfactus, cuius
obiectum est odor. Dubitatur in præsentī,
vtrum odor sit substantia exhalata, an qualitas à
substantiā producta. Nonnulli apud Conimbrici-
enses suprà quæst. 1. cap. 9. affirmant, esse sub-
stantiam exhalatam; Primò, quia odor nutrit &
sustentat; sed hoc non potest ab accidenti præsta-
ri, ergo odor est substantia exhalata. Maior pro-
batur auctoritate Plinij & aliorum, asserentium,
quosdam Indos solo viuere odore ex floribus &
pomis capto. Respondent rectè Conimbricenses,
auctoritatem Plinij non esse infallibilis veritatis,
vnde negant eam historiam de Indis. Secundo a-
lij mouentur, quia boni odores confortant caput
& cor, mali verò læduntur, ergo sunt substantia.
Nego consequentiam, quia calore temperato fo-
uentur membra, & nimio læduntur; calor autem
non est substantia, ergo quia odor confortat ca-
put, non inferitur, eum esse substantiam. ratio à
priori, quia qualitates seipsas possunt esse con-
formes aut diffformes animalī. Tertiò mouentur,

quia res odorifera assiduā odorū exhalatione
absumuntur, ergo, quia odor est substantia ex-
halatio. Respondeo, aliquas res odoriferas absumi
non ob productionem odoris, sed quia sunt
iuxta ignem vel Solem, ipsæque sunt aquæ, id-
eoque exhalantur: quo modo expirant liquores
& absumuntur, etiam si careant odore ut aqua;
alia verò corpora quantumvis producant odo-
rem, non exhalant, nec absumuntur, ut coria
electro referta; quantumvis enim totum aërem
repleant odore, non ideo manent minora quàm
antea.

Contraria ergo sententia communis inter Phi-
losophos, scilicet odorem esse qualitatem pro-
ductam à substantiā odoriferā, tenenda est.
Hanc probant Conimbricenses, quia, si odor
esset substantia, non posset per sensum percipi
(sensus enim percipit solum accidentia) sed non
fido huic rationi: quia, ut probeatur sensum non
percipere nisi accidentia, prius probandum est,
obiecta omnium sensum esse accidentia. Quod
si non probatur, nec potest probari; sensum non
percipere nisi accidentia, ergo non est proban-
dum, odorem esse accidens quia olfactus non
percipit nisi accidentia, sed potius è contrario ex
eo quod odor sit accidens, debet probari olfac-
tum non percipere nisi accidentia.

Melius ergo poterit ea sententia suaderi, quia
si quis in manu v. g. rem aliquam valde odorife-
ram diu retineat, scilicet poma aurea, electrum;
& his similia, diu postea retinet odorem, non au-
tem quia in manu ferat aliquam substantiam de
nouo, ut per se patet. Licet enim manum abster-
gat, & aërem illi coniunctum mutet in alium,
adhuc retinet odorem. Tunc autem non potest
ibi retinere substantiam aliquam exhalatam, ergo
solum retinet odorem productum in propriā
manu. cum enim sit accidens ut ibi producatur,
non eget expulsionē substantiæ præcedentis. De-
inde, quando totum templum odore impletur,
vel totus aer cubiculi, eò quod fuerit ibi ele-
ctrum, v. g. incredibile omnino est, ex eo electro
tantam fuisse substantiam exhalatam, ut pauerit
totum aërem occupare, præsertim cum electrum
maneat postea tam integrum ac antea; ergo odor
non est substantiæ exhalatio, sed qualitas ab eā
substantiā producta.

Resultat odor ex primarum qualitatum con-
cretionē, prædominante calore, qui semper au-
get odorem; frigus verò è contrario illum impe-
dit. Odorem sine speciebus productis per seip-
sum concurrere cum potentiā ad cognitionem,
dictum est suprà, quod non oportet in præsentī
repetere.

De organo olfactus controuertunt latè Conim-
bricenses suprà cap. 9. quæst. 4. tandemque defi-
niunt, illud esse duas tuberculas in figuram ma-
millæ, quæ ideo *tubercula mamillares* dicuntur,
residentque in superiori parte nasi iuxta cere-
brum. Ante has dicunt esse os quoddam biparti-
tum, habens aliqua foramina minora in cribri fi-
guram, per quæ ingreditur odor: sed quia, ut ait
Aristoteles, in animalibus respirantibus os illud
tectum est quodam tenui operculo, oportuit ut
ad sentiendum odorem daretur respiratio, quā
eleuaretur operculum, & pateret aditus odori.

Ab aliquibus animantibus maximè excedi ho-
mines in perspicacitate huius sensus, experientiā
com-

comptum est: canes enim venatici à longè sentiunt lepores, & vultures cadauera, quæ homo, nisi proximus sit illis, non olfacit. Vtrum autem bruta bonis odoribus delectentur, & in malis displiceant, dixi Disputatione præteritâ, agens de speciebus insensatis, vbi responsum affirmatiuum pro omnibus sensibus in ordine ad sua obiecta statuimus.

Huic sensui tertius locus dignitate tribuitur à Conimbricensibus, quia sentit res distantes, necessitate verò vltimus. Hæc secunda pars vera, item & prima: sed non eius probatio in nostris principiis, asserentibus, solum odorem existentem iuxta olfactum percipi, sicut per tactum solum percipitur calor contiguus manui. Quod autem odor è longinquo veniat, nihil efficit: nam etiam calor qui per tactum percipitur, potest è longinquo venire. Melius ergo poterit probari maior olfactus perfectio, Primum ex minori læsione, quam percipit ex suis obiectis: magis enim læditur tactus nimio calore, puta ignis, quam olfactus odore, quantumvis malo; ergo, quia perfectius & accedendo magis ad modum cognoscendi spirituales percipit olfactus sua obiecta. Item probatur idem ex maiori differentiâ odorum. Denique, quia odor nobilior qualitas est, quam calor & sapor, quod probabiliter cuilibet appareat. Dico *probabiliter*, quia (vt supra ad aliud propositum notavi) est valde difficile determinare, quid sit perfectius accidens aut substantia. certè homines obiecta tactus & gustus non ita apprehendunt digna cælo, sicut obiecta auditus, & olfactus, concentus, suaves odores, &c.

Docent hic aliqui, eos, qui latiores habent nares, & maiorem olfactum, non laborare doloribus capitis, & maiori ingenio pollere. De ingenio nihil dico, vellem vt ita esset in me; sed de doloribus capitis, semper fui illo valde vexatus, etiam vt cumque apertas narium fenestras habeam. Ratio tamen, quâ hi Auctores mouentur, non displicet, quia facilius purgatur caput; sed nulla regula sine exceptione.

SVBSECTIO QVINTA.

De Gustu & Tactu.

QVARTO loco succedit gustus, cuius obiectum est sapor: organum illius est tota lingua, & præcipue in cuspide. Est autem in præsentia difficultas, vtrum gustus sit quidam tactus, an verò sensus ab eo diuersus. Communis sententia merito docet, eos esse distinctos. Quod probatur facile, Primò, quia in lingua potest deficere gustus, quin deficiat tactus. Item in aliis partibus corporis datur tactus, & tamen, quantumvis illi applicentur cibi & sapor, non eos gustabunt, neque tactu percipient, ergo gustus & tactus sunt sensus omnino diuersi. Secundò idem à priori probatur ex obiectorum diuersitate: etenim tactu percipiuntur quatuor primæ qualitates, calor, frigus, &c. item mollities & durities; gustu autem solum percipiuntur sapores, qui sunt qualitates diuersæ à primis.

Aduerte Primò, licet non, vbicumque est tactus, detur gustus, è contrario tamen, vbicumque datur gustus, dari tactum; hic enim dispersus est

per totum corpus: vnde lingua non solum gustat saporem, sed etiam tangit calorem, humorem, imò aliquando lingua solum tangit, non gustat propriè aquam v. g. Si hæc careat omni sapore, & hinc paulò antè confirmaui, eos sensus esse diuersos.

Aduerte Secundò, quia, vt lingua gustet cibum, requiritur eum esse illi coniunctum, idè vulgariter vocari tactum, sicut etiam dicimus, lapides tangi inter se, non quia per tactum inuicem cognoscantur, sed quia à proximi sunt. Ita similiter sapor potest dici tangere linguam, quia illi approximatus est, non verò quia per sensum tactus percipiatur. Suprà dixi, saporem non requirere species sui, vt cognoscatur, quia approximatus est sufficienter, vt seipso possit sine speciebus concurrere, aliunde autem non est vlla ratio, cur illi negemus talem concursum.

Vltimo loco accedit tactus, qui omnium maximè necessarius est ad animalis vitam tuendam, & noxia declinanda; per ipsum enim sentitur læsio, quâ primarum qualitarum temperamentum, quod maximè vitam continet, dissoluitur. Eius organum sunt caro & nervi; in illis enim experientia comperit esse dolorem sentiiri, & consequenter ibi esse tactum: ossa autem, quia duriora & sicciora, inepta sunt tactui. vnde licet dentes lima aut ferrâ diuidantur, & licet igne crementur, dum lima & calor ad neruum carnemve non accedat, nullus sentitur dolor. Et hinc fit, homines durioris carnis minus sentire dolores, plus verò è contrario qui molliores sunt & humidiores. Dispersum est organum huius sensus per totum corpus, vt possit discernere læsionem temperamentum in quacumque parte corporis sit.

In hac potentia sensitiuâ excellit homo reliqua animantia, quia perfectius sentit dolores, qualitates sibi dissonas, quam reliqua. Et hinc probat Aristoteles, hominem perfectius per sensum cognoscere, imò inter ipsos homines eum, qui mollioris carnis est, docet aptiorem esse ad intelligendum quam qui durioris; quod experientia comperit esse. Excipiuntur tamen ab hac regula femina, quarum mollities non est aptior ad intelligendum, est enim ex aqueo & pituito, vt in phlegmaticis; mollities autem apta ad discernendum est ærea, quæ idè iuuat, quia dispergit soluitque inutilia excrementa, quibus pulvis, spiritus, quos sanguine incalcescente cor exhalat, subtiliores redduntur, vnde & phantasmata puriora defæcatoriæque euadunt.

Obiectum tactus sunt (vt dixi) quatuor primæ qualitates, durities & mollities, non solum quæ in manu tangente existunt, sed etiam quæ in re tactâ, iuxta dictâ Disputatione præcedenti: vbi etiam probauimus, in hoc sensu non esse admittendas species, sed ipsum obiectum per se immediate ad sensationem concurrere.

Rogabis, vtrum sensus percipiant suas operationes. Ratio dubitandi est, quia visus v. g. dicitur cognoscere tenebras, & auditus silentium, non alia ratione, nisi quia cognoscunt se tunc in otio esse, ergo quia cognoscunt carentiam sui actus, & consequenter suos actus. Contraria sententia communior & verior est, quæ probatur à Conimbricensibus, quia actus non sunt lux nec color; sed obiectum ad quod visus est lux & color, ergo actus non videntur ab ipsis potentis.

Hoc

Hoc argumentum infirmum est, quia aduersarij negabunt, solum lucem & colorem esse obiectum visum: tam difficile autem ea propositio suadebitur, quam potentiam visivam non reflectere supra suos actus. Aliter ergo posset hoc ipsum probari, quia si potentia exteriores essent reflexivae supra suos actus, quotiescumq; haberent actum, reflecterent se supra ipsum, quia tunc haberent principia requisita ad eum cognoscendum; & cum aliunde sint potentia necessariae, semper eos cognoscerent, cuius contrarium experimur quotidie. Neque haec ratio premit: nam intellectus est reflexivus supra suos actus, & etiam potentia necessaria, & tamen non ideo, quandocumque intelligit, reflectit necessariò supra illos. Melius ergo poterit id suaderi, quia nullus unquam potuit notare tactum reflectere supra suum tactum, aut visum videre suam visionem, etsi vellet, ergo externa potentia non possunt supra suos actus reflectere, ergo reflexio non fit à sensibus.

Ad oppositum argumentum facile respondeo, visum non percipere tenebras propriè: dicitur autem eas percipere, quatenus ex eo, quod nihil videat, infert intellectus, ibi non esse lucem.

66 Sed vrgebis: Brutum agnoscit vmbra hominis, & ab illa terretur; ergo, vel quia cognoscit ipsam carentiam lucis, quod repugnat bruto, vel quia reflectit supra suos actus, & supra illorum carentiam. Respondeo, brutum videre vmbra, nihil esse aliud, quam videre lucem in vna parte, & illam non videre in alia, in quo nulla includitur reflexio neque supra actum, neque supra eius carentiam, sicut enim, vt videat hominem ipsum, sufficit quod videat eius figuram secundum entitatem positivam quam dicit, & non videat alias partes redundantes, quantumvis non reflectatur supra suam cognitionem; ita etiam idem sufficit vt cognoscat vmbra. Verum autem sensus internus se reflectat supra suos actus, dicam statim, vbi clariùs soluetur hoc argumentum.

SECTIO IV.

De alijs Potentijs materialibus.

67 ULTRA has quinque externas potentias dari etiam alias internas materiales, facile suadet. Et quidem Primò dari alium sensum communem interiorum, percipientem obiecta aliorum sensuum, probatur, quia brutum recordatur obiecti visi, vocis auditæ, doloris recepti, vt experientià compertum est (canis enim & domum & domini vocem agnoscit, recordatur à quo fuerit vulneratus, &c. Jacqui hæc cognitio non fit à sensibus externis, qui non retinent species obiectorum præteritorum, alioquin etiam in absentia illorum possent operari; ergo fit à sensu alio distincto. Probat deinde: canis dormiens, quando nullam sensus externi operationem exercet, cogitat de obiectis in die visis, ideoque & dormiens latrare solet, vt passim experientia docet; ergo habet alium sensum ab his quinque distinctum. Illum autem communem esse, probatur, quia percipit omnia obiecta aliorum sensuum, recordatur enim obiecti, & visi, & auditæ, &c.

68 Aliqui Auctores non contenti hoc sensu, alios quatuor addiderunt, inter quos distribuunt varias operationes quas in nobis experimur. Primum

dicunt *sensum communem*, & huic tribuunt perceptionem obiectorum aliorum sensuum. Secundum dicunt *imaginativam*, quam faciunt conservatricem specierum sensui communi deferuentium. Tertium *estimativam*, quam dicunt cognoscere obiecta insensata. Quartum *phantasiam*, & hanc fingere fingunt monstra & Chimaras, coniungendo species rerum impossibilium, vt hirci, & cerui, montis aurei, &c. Quintum *memoriam*, cuius dicunt esse proprium, recordari obiectorum prius cognitorum. Alij Auctores eos sensus redigunt ad quatuor, alij ad tres, ad duos alij, alij denique ad vnum, vt nulla sit sententia sine patrono.

PRIMA CONCLUSIO. Licet de huiusmodi operationibus internis, vnicus tamen est sensus principium omnium illarum. Probat: non sunt multiplicandæ entitates & potentia sine vlla necessitate; atqui in præsentia nulla prorsus est, ad ponendos hos distinctos sensus aut potentias, ergo. Probat Minor, quia si quæ esset, maximè varietas operationum; sed omnes hæc possunt ab eadem potentia oriri, vt patet in intellectu, qui cum vnicus sit, habet tamen easdem operationes retinendi memorià, fingendi, percipiendi, &c. Confirmatur, & declaratur argumentum: potentia habens virtutem ad cognoscenda obiecta absentia, habet virtutem ad illa, etiam quando sunt præsentia, & quando habet intensas species de illis; ergo eadem phantasia erit imaginatrix & conservatrix; item ea potentia, quæ possibilia coniungit impossibilitè, debet necessariò ea possibilia cognoscere seorsim, ergo eadem exercebit quartum illud munus.

Dices Primò: Ad recipienda facile obiecta requiritur humiditas, ad ea conservanda siccitas, ergo sunt diuersæ potentia, perceptiva & conservativa. Hoc argumentum videtur probari, in diuersa parte corporis fieri cognitionem internam de obiecto præsentia, ab eâ quæ de absentia, quia in eadem nequit esse intensa siccitas & intensus humor, qui requiritur ad eas operationes: ponere autem in diuersis partibus eas cognitiones, per se videtur falsum. Igitur respondeo, argumento non probari, sensus esse diuersos, sed dispositiones ad aliquos actus illius sensus esse diuersas à dispositionibus requisitis ad alios actus eiusdem potentia. Adde, multos homines facile percipere, & diu retinere, ergo potest esse eadem dispositio vtrique operationi apta. Ex his soluitur aliud Galeni argumentum, contententis probare eam distinctionem sensuum, ex eo quod homo lædatur in ordine ad vnam operationem, non ad aliam. Sed hoc, vt dixi, non probat diuersitatem sensuum, sed diuersitatem dispositionum ad diuersas operationes eiusdem sensus requisitarum.

Denique, quod non deat potentia coniungens species v. g. montis aurei, patet, quia vel id non præstatur à potentia materiali, vel si præstatur, sufficit ea quæ percipit obiecta omnium sensationum. solum ergo dabitur vnica potentia interior materialis cognoscitiua.